

לוגיקה יישומית

מדריך לעקרונות הטיעון

יונתן ברג

תל

לוגיקה יישומית

מדריך לעקרונות הטיעון

יונתן ברג

עריכה: אמנון לבב
עריכת לשון: אמנון לבב, עינת אמית
עיצוב והפקה: סטודיו אפרת
איורים: עמוס אלנבוגן
לוחות: פריזמה, תקשורת חזותית בע"מ
הדפסה: דפוס דורות

© 1998

כל הזכויות שמורות
למכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה
ת.ד. 648, ירושלים 91006
נדפס בישראל

אין להעתיק, לשכפל, להקליט, לתרגם,
לאחסן במאגר מידע או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו
בשום צורה ובשום אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני (לרבות צילום והקלטה)
ללא אישור בכתב מהמוציא לאור.

תודה לצבי גלאון, ענן ערב, יובל שטייניץ וגדעון ונר על קריאה של גרסאות קודמות ועל הערותיהם.

משרד החינוך, התרבות והספורט
המנהל הפדגוגי
האגף לתכניות לימודים

מכון ברנקו וייס
לטיפוח החשיבה

תוכן העניינים

5..... **מבוא**

7..... **חלק ראשון – זיהוי ופירוש**

הטיעון

9..... מהו טיעון? פרק 1

15..... זיהוי טיעונים והסברים פרק 2

19..... כיצד להציג טיעון? פרק 3

על גבולות הטיעון

24..... סייגים פרק 4

29..... ויתורים פרק 5

פרשנות

33..... שפה רטורית פרק 6

39..... עקרונות הפרשנות פרק 7

45..... **חלק שני – הערכה**

עיקר וטפל

47..... מהו טיעון טוב? פרק 8

51..... התעלמות מהעניין פרק 9

היסקים דדוקטיביים

58..... פרק 10 לוגיקה של קבוצות

66..... פרק 11 היסקים תנאיים

72..... פרק 12 חלוקה למקרים

היסקים אינדוקטיביים

75..... פרק 13 הכללה אינדוקטיבית

80..... פרק 14 השערה

85..... **חלק שלישי - סיכום**

87..... פרק 15 סיכום וחזרה

97..... **מילון מונחים**

מבוא

לוגיקה יישומית עוסקת בשאלה הבאה: כיצד ליישם בחיי היומיום את העקרונות והמושגים של הלוגיקה העיונית? המטרה העיקרית בלימוד המקצוע היא לפתח את הכושר להתמודד בתן-וקח של נימוקים, על-ידי שיפור היכולת לזהות טיעונים המובאים בהקשרם הטבעי, לפרש טיעונים אלה ולהעריך אותם.

החלק הראשון של הספר עוסק בזיהוי טיעונים ובפירושם. הפרקים הראשונים (פרקים 1-3) מכוונים להעניק הבנה בסיסית של טיעונים – מהם טיעונים, מהם המרכיבים שלהם, איך הם נראים, כיצד מדברים עליהם. בהמשך (פרקים 4-7) עוסקים בהבחנה בין הטיעון המופשט עצמו לבין הטקסט שבו הוא מובא. המטרה היא ללמוד כיצד לחלץ טיעון מתוך טקסט המכיל אותו ולהציגו בצורה נקייה, המועילה לקיום דיון ענייני.

אחרי שקובעים מהו הטיעון הנדון, הדבר המתבקש הוא להעריך אותו – זהו הנושא של החלק השני. הפרקים הראשונים בחלק זה מכוונים לשאלה – מהו העיקר בהערכת טיעון? פרק 8 מפרט מהו העיקר, ופרק 9 מצביע על סוגים שונים של טפל. בהמשך החלק הזה (פרקים 10-14) נסקרים סוגים שונים של טיעונים וכן הקריטריונים המיוחדים המתאימים לכל סוג. הפרק האחרון (פרק 15) מוקדש לחזרה וסיכום, תוך ניתוח של טיעון מורכב המדגים חלק גדול מהנושאים שנלמדו בפרקים הקודמים.

אזהרה: העיסוק בחומר זה דורש חשיבה! במובן מסוים, זהו חומר קל; כי בתוך תוכנו, באופן לא מודע, הוא מוכר לכולנו. אבל דווקא מפני שהיכרות זו כה עמוקה ולא מודעת – וגם מפני שמדובר במושגים מופשטים מאוד – קשה לפעמים לתפוס את הדברים כאשר מתייחסים אליהם במודע ובמפורש. לכן לימוד החומר דורש מאמץ

מיוחד, וכשקוראים בספר זה יש **לחשוב** על מה שקוראים. חשוב לקרוא לאט, ולוודא בכל שלב שהכול מובן. הספר מציג חומר מסוג שונה מהרגיל, והוא כתוב בסגנון תמציתי, כמעט טלגרפי. לכן, פעמים רבות במהלך הקריאה יש לחזור על אותו משפט או קטע פעמיים ואף יותר, עד אשר ההבנה שלמה.

שני דברים בספר דורשים מהקורא מאמץ מיוחד. במקומות רבים בספר מתייחסים, באמצעות מספר או תיאור, לדוגמא שנדונה בשלב מוקדם יותר, בלי להציג אותה פעם נוספת. במקרים אלה חשוב לחזור ולהתבונן בדוגמא עצמה כדי להבין מה שנאמר עליה. מקום נוסף שבו נדרש מאמץ מיוחד הוא כאשר מוצגת לקורא שאלה. במקרים אלה חשוב לנסות לענות על השאלה לפני שממשיכים לקרוא. שאלות המופיעות בתוך הטקסט אמורות לכוון את מחשבותיו של הקורא, כדי שיבין טוב יותר את החומר המופיע בהמשך. התשובות ל"שאלות למחשבה" המוצגות בנפרד, אינן מופיעות בספר; שאלות אלה נועדו לעורר את הקורא למחשבה שתעמיק את הבנתו בנושא.

תפקידן של הדוגמאות הוא, כמובן, רק להדגים תופעות שנדונות בספר. אין כל כוונה להביע דעה לגבי אמיתותן של הדעות המובעות בהן, או לגבי כל נושא אחר שאינו בתחום הדיון של הספר. גם השימוש בלשון זכר ביחס למקרה כללי הוא לנוחות בלבד, ואין בו משום הבעת עמדה.